

**OPEN SOCIETY
JUSTICE INITIATIVE**

BAKGRUND

Offer för Syriens kemvapenattacker kräver rättvisa – polisanmälan i Sverige

Q&A om den svenska polisanmälan och den övergripande rättsliga kampanjen

Den 19 april 2021 lämnade Syrian Center for Media and Freedom of Expression (SCM), Syrian Archive, Civil Rights Defenders (CRD) och Open Society Justice Initiative (OSJI) in en polisanmälan mot den syriska regimen för deras användning av kemiska vapen vid två attacker i al-Ghouta och Khan Shaykhun. Anmälan gjordes tillsammans med syrier som drabbats i attackerna.

Polisanmälningen avser attackerna med nervgiftet sarin, som utfördes av den syriska regimen den 21 augusti 2013 i Damaskus-förorten al-Ghouta och den 4 april 2017 i staden Khan Shaykhun i Idlib-regionen. Vid båda tillfällena dödades ett stort antal människor, däribland många barn. Attackerna ledde också till svåra fysiska och psykiska skador bland de som överlevde.

På vilka bevis baseras polisanmälan i Sverige?

Polisanmälan innehåller mycket detaljerade beskrivningar av sarinattackerna i al-Ghouta den 21 augusti 2013 och Khan Shaykhun den 4 april 2017. Anmälan är resultatet av utredningar som organisationerna arbetat med i över tre års tid. Anmälan

och bevismaterialet innehåller omfattande vittnesmål, utredningar baserade på öppna källor och analyser.

Vittnesmålen utgör bevis från bland annat civilbefolkningen som direkt drabbades av sarinattackerna, räddningspersonal och läkare som hjälpte offren. Vittnesmål visar även på kopplingar mellan förövare och brotten. Det rör sig här om över 50 "insider-vittnen" och avhoppare med kunskap om Syriens kemvapenprogram och de befälskedjor som var ansvariga för attackerna. Alla dessa vittnen har gått med på att bistå svenska myndigheter med bevis. De anmälade organisationerna har också sammanställt bevis i form av dokumentation från både öppna och icke-öppna källor, såsom fotografier, videofilmer och analyser av relevanta befälskedjor.

Sammantaget visar bevisen att den syriska regimen ligger bakom kemvapenattackerna. De redogör även för de personer som har ett enskilt ansvar för attackerna och som bör utredas.

Vem avser polisanmälan?

Polisanmälan visar att högt uppsatta representanter för Syriens regim ligger bakom attackerna och kan åtalas för krigsförbrytelser och brott mot mänskligheten. Anmälan pekar också ut tidigare okända representanter som ansvariga för Syriens kemvapenprogram och attackerna i Al-Ghouta och Khan Shaykhun.

Varför vill de som drabbats av kemvapenattackerna och människorättsförsvarare att brott som begåtts i Syrien ska utredas av svenska myndigheter?

När de fredliga demonstrationerna mot Bashar al-Assads regim startade för drygt tio år sedan svarade regimen genom att beskjuta, godtyckligt gripa och tortera demonstranterna. Sedan dess har konflikten eskalerat och blivit till ett helt årtionde av fruktansvärda brott.

Ett av den syriska regimens mest fruktansvärda brott har varit användningen av kemiska vapen mot civilbefolkningen. Över 300 kemvapenattacker har utförts i Syrien, och regimen ligger bakom mer än 98% av dem.

Brottens omfattning och allvar – och misslyckandet att både förebygga och utkräva ansvar för dem – har allvarligt skadat folkrätten: Syrien är ett aktuellt, synligt och

pågående exempel på hur enorma och systematiska brott mot folkrätten kan begås utan repressalier.

Att sådana brott mot den internationella rättsordningen kan ske sänder en signal till förövare och potentiella förövare på ett sätt som eldar på konflikter och försvårar möjligheterna till diplomatiska lösningar vid andra kriser. Utkrävande av ansvar för brotten i Syrien är ett viktigt steg för att upprätthålla folkrätten och återställa respekten och efterlevnaden av de lagar och normer som med stor möda etablerades efter andra världskriget.

Genom att tillämpa principen om universell jurisdiktion kan Sverige spela en nyckelroll i utredningen av de allvarliga brott som begåtts i Syrien, och driva kravet på att de ansvariga befattningshavarna ska gripas och åtalas. Till skillnad från många andra jurisdiktioner i Europa kan Sverige utreda fall där kemvapen används, även om förövarna inte befinner sig i Sverige.

Genom polisanmälningarna i Sverige uppmanar offren och organisationerna svenska myndigheter att vidta konkreta åtgärder för att utkräva ansvar av de representanter från den syriska regimen som ligger bakom användningen av kemiska vapen. Ett särskilt fokus bör riktas mot representanter från presidentpalatset, republikanska gardet, det syriska flygvapnet och statens forskningscenter, som alla omnämns i anmälan.

Vad finns det för möjligheter att ställa Syrien till svars för användandet av kemiska vapen?

[Internationella brottmålsdomstolen](#) (ICC) har idag inte mandat att utreda brott som begåtts i Syrien eftersom Syrien inte har ratificerat Romstadgan. Ryssland och Kina använde sin vetorätt mot en resolution i FN:s säkerhetsråd som skulle ha fört frågan vidare om Syrien till ICC.

Eftersom möjligheten att ta upp situationen i Syrien i ICC har omöjliggjorts och det inte finns någon realistisk möjlighet för en rättvis och oberoende utredning eller prövning i Syrien, har brottsoffer vänt sig till andra länder – däribland Sverige, Tyskland och Frankrike – för att utreda fallen genom principen om universell jurisdiktion. Sedan 2012 har drabbade syrier och deras familjer, jurister, enskilda individer och internationella människorättsorganisationer, drivit fall i de nämnda tre länderna för att utreda bland annat olagliga frihetsberövanden, tortyr och användningen av kemiska vapen.

I samband med dessa nationella åtgärder har användningen av kemiska vapen i Syrien utretts av flera internationella organ. FN:s generalsekreterare upprättade 2013 en FN-mission för att utreda anklagelserna om användningen av kemvapen, däribland attackerna i syriska al-Ghouta den 21 augusti 2013.

Som svar på anklagelserna om kemvapenattacker i Syrien upprättade OPCW 2014 en "Fact Finding Mission" (FFM). FFM syftade till att "fastställa fakta kring anklagelserna om bruket av giftiga kemikalier, enligt uppgift klorgas, i fientligt syfte i Syrien".

FFM:s resultat är underlag för OPCW-UN Joint Investigative Mechanism (JIM), som är ett oberoende organ som inrättades av FN:s säkerhetsråd (Resolution 2235, 7 augusti 2015). Syftet med JIM var att identifiera vem som begått de kemvapenattacker som FFM bekräftat. JIM:s mandat upphörde i november 2017.

På grund av oro för Syriens fortsatta användning av kemiska vapen bildade OPCW:s medlemsstater 2019 ett "Independent Investigations Team" (IIT). Till en början bildades IIT för att identifiera de ansvariga för användningen av kemiska vapen vid särskilda tillfällen i Syrien. IIT hade därefter rätt att föra över bevisen till Den internationella, opartiska och oberoende mekanismen för Syrien (IIIM) för ytterligare utredning av nationella myndigheter.

IIIM, som grundades i december 2016, ansvarar för att samla in och sammanställa bevis och göra dem tillgängliga för åklagare som kan använda dem i enskilda brottsmål. IIIM saknar mandat att väcka åtal eller utfärda arresteringsorder. Det är istället upp till nationella eller internationella domstolar att använda bevisen som dokumenterats.

Vilka rättsliga möjligheter finns i Sverige för att väcka åtala mot brott som begåtts i Syrien?

Sverige tillämpar principen om universell jurisdiktion rörande folkmord, krigsförbrytelser, brott mot mänskligheten och andra allvarliga brott. Svenska myndigheter har därmed möjlighet att utreda och åtala grova internationella brott som begåtts utomlands av utländska medborgare mot utländska brottsoffer.

Enligt lagen om straff för folkmord, brott mot mänskligheten och krigsförbrytelser (2014:406) kan de ansvariga för kemvapenattacken i **Khan Shaykhun den 4 april 2017** åtalas för krigsförbrytelser och brott mot mänskligheten.

Lagen, som trädde i kraft 1 juli 2014, tar uttryckligen upp flera internationella brott. Lagen gäller inte retroaktivt, vilket betyder att brott som begåtts före 1 juli 2014 istället tas upp som folkrättsbrott enligt 22 kap. 6 § brottsbalken, såsom den bestämmelsen löd före 1 juli 2014.

Kemvapenattackerna i östra och västra Ghouta 21 augusti 2013 utgör krigsbrott i enlighet med 22 kap. 6 § brottsbalken (i dess lydelse före 1 juli 2014). Trots att attackerna i al-Ghouta uppfyller rekvisiten för brott mot mänskligheten, kan de inte åtalas som sådana brott under svensk lag eftersom brott mot mänskligheten inte var straffbart som ett självständigt brott i Sverige förrän 2014 års lag trädde i kraft den 1 juli det året.

Har detta fall utretts i Sverige tidigare?

Sverige har bidragit till arbetet för att utkräva ansvar för brotten som begåtts i Syrien genom att inleda strukturella förundersökningar, liksom att väcka åtal för enskilda brott. Flera medlemmar i icke-statliga beväpnade grupper som legat bakom mord och omänskliga handlingar i Syrien har dömts för krigsbrott i Sverige. Det var också i Sverige som den första domen mot en tidigare soldat i den syriska armén föll. Dessa åtgärder sänder en tydlig signal om att de förövare som befinner sig på svenskt territorium kommer att åtalas och dömas.

Svensk polis har dock inte utfärdat någon arresteringsorder mot dem som är ytterst ansvariga för de grova brotten och som fortfarande befinner sig i Syrien.

Vilka polisanmälningar mot Syriens användning av kemvapen har tidigare gjorts i Europa?

Polisanmälan som lämnats in i Sverige mot representanter av den syriska regimen som påstås ligga bakom användningen av kemiska vapen utgör en del av en rad anmälningar runtom i Europa. Hittills har två andra anmälningar lämnats in.

I oktober 2020 lämnade [Syrian Center for Media and Freedom of Expression](#) (SCM), [Syrian Archive](#), och [Open Society Justice Initiative](#) tillsammans med över tjugo överlevare i kemvapenattackerna [en anmälan till Tysklands federala åklagarmyndighet](#).

I mars 2021 begärde SCM, Syrian Archive och Open Society Justice Initiative tillsammans med flera överlevare [en fransk brottsutredning](#) av användningen av

kemiska vapen i staden Douma och i östra Ghouta i augusti 2013. Anmälan lämnades till chefen för Frankrikes utredande domare.

Vad hoppas vi ska hända nu?

De fyra organisationerna uppmanar svenska åklagare [ansluter sig](#) till tyska och franska åklagarmyndigheter för att utreda fallet.

Vi uppmanar även svensk polis att utreda sarinattackerna med hjälp av de tillgängliga bevisen, fatta beslut om vilka representanter för den syriska regimen som bär ansvar för sarinattackerna, samt att de häktas i sin frånvaro så att arresteringsorders kan utfärdas mot dem.

Den svenska polisens villighet att utföra gedigna brottsutredningar av användningen av kemiska vapen i Syrien skulle på ett konkret och värdefullt sätt visa att förövarna av dessa brott inte kan undgå straff.

Om den svenska polisen skulle utfärda arresteringsorders mot högt uppsatta befattningshavare skulle det visa att bevisen tydligt räcker för åtal. Arresteringsorders av detta slag skulle även utgöra ett markant fördömande av den syriska regimen allvarliga brott mot internationella normer gällande användningen av kemiska vapen. Det skulle också visa att offrens ansträngningar för att uppnå rättvisa kan leda till praktiska resultat.

Utöver polisanmälningarna uppmanar vi deltagare i OPCW:s statspartsmöte att frånta Syrien dess "rättigheter och privilegier", i enlighet med [artikel 12.2 i konventionen om förbud mot kemiska vapen](#), för att markera att den syriska regimen användning av kemiska vapen har diplomatiska konsekvenser.

Sverige och andra länder måste dock vidta ytterligare diplomatiska åtgärder för att säkerställa att förövarna av attackerna ställs till svars. Länder borde uppmana till att frågan drivs vidare till FN:s generalförsamling, där ytterligare åtaganden och åtgärder kan vidtas för att eftersträva rättvisa för de fruktansvärda brott som begåtts i Syrien.

Informationen stämmer i april 2021

Syrian Center for Media and Freedom of Expression (SCM), Syrian Archive, Civil Rights Defenders, och Open Society Justice Initiative